

INNSENDT

Denne artikkelen er ikke skrevet av en journalist i Agderposten, og er derfor ikke fri og uavhengig journalistikk. Artikkelen er i sin helhet laget av en ekstern bidragsyter. Vi har funnet innholdet interessant for våre lesere, og publiserer det derfor redigert og tilrettelagt av redaksjonen. Det betales ikke honorar for slike artikler.

SLAVESKIPET

EN ANNEN OSTINDIAFARER: «Götheborg» er en kopi av ostindiafareren med samme navn som forliste i 1745. Her er skipet fotografert ved Merdøgaard i Arendal i 2007.

I morgen er det 250 år siden slaveskipet Fredensborg, til lyden fra drønnende kanonsalutt, forlot Helsingør og la ut på det som skulle bli hennes siste reise.

I en tid hvor slaveriet har etablert seg som en fundamental del av verdensøkonomien, bør denne avreisen ansjone til ettertanke. Beretningen om Fredensborg er viktig å formidle, ikke bare fordi den bringer til skue et mørkt – og for Norges vedkommende, underkommunisert – kapittel i vår historie, men fordi denne tematikken også er høyst aktuell i vår egen tid. Nettopp fordi menneskehandel og slavearbeid stadig anses som to av verdens mest innbringende økonomier, anskueliggjør slaveskipets avreise at forholdene ikke har forandret seg så mye som vi skulle ønske på 250 år. Samtidig er det anledning til å markere at vi her

på KUBEN har startet arbeidet med en «ny» Fredensborgutstilling.

Fregatten Fredensborg, eid av det dansk-norske Guineiske Compagni, forlot Danmark i juni 1767. Utrustet for en reise i triangelfarten var skipet lastet med våpen, krutt og brennevin, som skulle omsettes i afrikanske slaver. Slavenes skulle deretter fraktes til St. Croix i Karibia, der de skulle arbeide på de store sukkerplantasjene. Sukker var den desidert viktigste varen Fredensborg skulle ha med tilbake til København og skulle ut fra tidens prisindeks innbringe en betydelig fortjeneste. Men Fredensborg kom aldri til København, hun forliste derimot ved Gitmørtangen, på Tromøys østside, i en forrykende storm i 1768. Vraket av Fredensborg ble funnet i 1974 og historien om slaveskipet har siden hatt en sterk forankring i Arendal.

Avskjedsmiddag i København

Ved starten av en slik reise var det mye som måtte gjøres. Dette innebar selvsagt mange forberedelser av praktisk art, men samtidig måtte det også være rom for mer høytidelige markeringer. Fredensborgs reise er usedvanlig godt dokumentert gjennom skipsjournaler som forteller både om seilasen, mannskapet og lasten, og de nøyaktig førte journalene gjør at vi kjenner mange

detaljer som ellers ville være vanskelige å få tak på – slik som for eksempel avskjedsmiddagen, som ble arrangert idet skipet var mer eller mindre klargjort for avreise.

Det ble skålt i god vin og kanonsalutt markerte at fregatten Fredensborg snart var klart til avgang fra København. Direksjonen i det Guineiske Compagni var invitert til inspeksjon, og middagen skulle finne sted om bord på fregatten.

Presis kl. 10.00 den 12. juni 1767 kom direksjonen om bord, rodd i en sjalupp med 6 par årer. Kaptein Kionig var kledd i sin beste stas og selv pudderparykken var på plass.

Etter nok en salutt på ni skudd var direksjonen tilstede da den 40 mann store besetningen sto oppstilt på dekk for å avlegge ed på at de skulle være tro mot Konge og Regjering, og følge de strenge bestemmelsene om bord: de lovet og forpliktet seg til å «vove og tilsætte baade Liv, Gods og Blod, saasom det goe og troe Undersaatter og Reedernes troe Tienere baade egner og bør, saa sandt hielpe os Gud og Hans hellige ord.»

Deretter var det endelig tid for direksjonens middag i kaptein Kionigs kahytt. Som skipet ellers var kahytten nyoppusset. Rommet hadde fått røde silkegardiner og bordet var dekket med duk og hvite servietter.

Med fotlenker og brennevin

Det celebre besøket sier noe om hvilken betydning den forestående reisen hadde for kompaniet.

Dersom alt gikk som planlagt, vanke-tenorm fortjeneste. Dette forutsatte selvsagt at skipet var utrustet på en

S SISTE FERD

første halvdel av 1700-tallet. (Foto: Wikimedia Commons)

LEIF SVALESEN.

FOTO: KARL RAGNAR GJERTSEN, KUBEN

FAKTA

I ET HISTORISK LYS

- Under denne vignetten skriver historikere og andre fagfolk på Agder om spørsmål de brenner for.
- Spalten er et samarbeid mellom Aust-Agder museum og arkiv, HIFO Agder og Agderposten.
- Har du tips og ideer, så kontakt oss på epost: kristoffer.vadum@aama.no eller redaksjonen@agderposten.no

FARGELAGT TEGNING: Fredensborg II, bygget i 1777.

peilet både Portør og Jomfruland. Etter ytterligere et par dager peilet de Tromlingene og med økende vind fra sørvest besluttet kaptein Kjøning, sammen med skipsrådet, å søke havn. Vinden var ugunstig for et så tungt lastet skip som Fredensborg. En av Merdølosene entret skipet og de la seg til ankers på Merdø havn.

I midten av juli fortsatte Fredensborg reisen i triangelfarten og kunne sette kursen mot Afrikas vestkyst. Det skulle bli en dyster reise og en reise som forteller om et mørkt kapittel i vår historie.

Kommende utstilling

Neste år er det 250 år siden Fredensborg forliste ved Gitmertangen på Tromøya. I tilknytning til dette skal en ny Fredensborgutstilling komme på plass på KUBEN.

Den tidligere utstillingen, «Med slaver, elfenben og gull – Fregatten Fredensborgs siste reise 1767–1768» ble laget på midten av 1990-tallet som en vandretutstilling, produsert av Norsk Maritimt Museum. Utstillingen ble først vist i

Oslo, og sto deretter oppført i Helsingør og Göteborg, før den endte som en fast utstilling ved det tidligere Aust-Agder-Museet på Langsæ. Selv om den opprinnelige utstillingen ble laget for 20 år siden, og derfor vil få en ansiktsløfting, en ny form, vil den viktige grunnfortellingen være den samme, og det omfattende gjenstandsmaterialet skal vises igjen.

Gjenstandene fra utgravningene, kombinert med det godt bevarte skriftlige kildematerialet som forteller om skipet og den siste reisen, har gjort at Fredensborg vurderes som verdens best bevarte slaveskip fra triangelfarten som er gjenfunnet som vrak. «Dokumentasjonsverdien har også sammenheng med at skipet hadde en nesten fullført rundreise i triangelfarten, og at reisen gjennom de bevarte skipsjournalene kan følges fra dag til dag», skriver konservator Johan Kloster i en oppsummering av Fredensborgprosjektet.

To nye temaer

Når utstillingen åpner i 2018 mener vi derfor at den fortsatt vil gi kunnskap

om et viktig tema. Vi skal fremdeles formidle kunnskap om den største tvangsforflytning av mennesker i historien. Men den nye utstillingen vil også utvide perspektivet på to områder.

«Til bunns i historien» er det ene nye temaet, der søkelyset rettes mot den store og betydelige innsatsen som ble gjort lokalt i forbindelse med funnet av vraket, og ikke minst det arbeidet som i etterkant ble gjort for å formidle historien om Fredensborg. Leif Svalesen gjorde et utrettelig arbeid i denne sammenhengen og det ønsker vi å synliggjøre.

Det andre nye temaet vi ønsker å ta opp, er moderne slaveri. Slaveri forekommer ikke bare i beretninger fra fortiden, det eksisterer i høyeste grad fremdeles. I følge ILO (International Labour Organization) lever over 21 millioner mennesker i dag i moderne slaveri. Og vi har alle slaveriet tettere inn på livet enn vi gjerne liker å tro. Noen slaver kan ha plukket kaffen du drikker, kakaoen i sjokoladen du spiser eller bomullen i genseren din. Utstillingen vil løfte frem et tema som – beklagelig vis – er like

skremmende aktuelt i dag som da Fredensborg satte kursen for Afrika for nøyaktig 250 år siden.

Kilder

Leif Svalesen: *Slaveskipet Fredensborg og den dansk-norske slavehandel på 1700-tallet*. Oslo 1996.

Johan Kloster: *Fredensborgprosjektet*. 2016. (Upublisert)

Artikkelforfatter:

Fie Skaar Trysnes, Leder museums- og formidlingsavdelingen, KUBEN/ Aust-Agder museum og arkiv.

